

MÓRICZ ZSIGMOND ÉS A BARTHA MIKLÓS TÁRSASÁG

A Bartha Miklós Társaság tagjai a nagy triász: Ady, Móricz és Szabó Dezső alkotásain ébredtek hivatásukra. Az ő eszméik ösztönöztek bennünket, azokból építkeztünk, amikor gondolatainkat formáltuk és ők látszottak igazolni bennünket, amikor gondolatainkat és cselekedeteinket a fennálló rend ellen fordítottuk. Móricz Zsigmonddal esett találkozásom még a BMT-beli szereplésem előtt volt. 1926-ban, Janka halálát követően kerestem fel Móriczot és egy szűkebb, fiatalok előtti nyilvános szereplésre kértem fel. Szelid szomorúsággal, de határozottan elutasította a kérésemet – „agora-fóbiám van”, mondotta – és maga helyett Móricz Virágot küldte el a tervezett Móricz-estre. Az ankét nagy sikerrel zajlott le, többek között Baló Elemér – aki a *Hét krajcárt* olvasta fel – és Vinkovich László énekes közreműködésével (ez utóbbi ekkor érkezett haza a milánói Scalából, ahol két évig tanult; kiváló tehetségét a kor kulturpolitikája, mint annyi másét, elherdálta).

1927-ben, amikor a BMT ügyvezető alelnökévé választottak, már készülődött egy új, haladó generáció arra, hogy a halmozódó társadalmi feszültségek megoldására új lehetőségeket fogalmazzon meg, hogy a közélet alakulásába az eddigiektől eltérő erőket indítson újtárra. Társaságunk ügyvezető alelnökeként igyekeztem az induló, népi-plebejus orientációt megfogalmazó közíróknak nyilvánosságot biztosítani, arra is törekedve, hogy a szlovákiai és az erdélyi haladó magyarság törekvéseit bekapcsoljam a jövőendő megújulás eszmei megformálásába.

1927-ben, amikor már folyt a rendőri hajszja az MSzMP ellen, amikor Bethlen szerint is a legnagyobb társadalmi problémák egyike a középosztály anyagi leromlása és perspektíváinak beszűkülése, – az ifjúság ellenzéki érzelmű csoportjai elhatározták, hogy a kurzus által „szellemi karanténban” tartott Móricz Zsigmond írói munkásságának 25. évfordulóját ünnepséggel teszik emlékezetessé. Az ünnepség gondolata a közéleti aktivitás mezejére újból visszatért Szabó Dezsőtől származott, és a megalakult szervező bizottság teendőit is ő irányította. A rendezők és az ünnepség alkalmából kiadott röpiraton felsoroltak majd mind az ő hívei közül voltak. Az előkészületi munkákban a BMT oroszlánrészt vállalt, minden tagunkat mozgósítottuk az ügy érdekében. Az ünnepség teljes sikeréhez nagyban hozzájáruló tevékenységünket a szervezők összefojetelein Szabó Dezső minden alkalommal kiemelte és elismerte. Joggal tehetette, hiszen a szervező-vezetőség majd minden tagja a BMT tagjainak sorából került ki. Az elnöki poszt engem illetett volna meg, de a „Mester”, bizalmasainak sugalmazására, Pálkás Ernő

juttatta ebbe a „pozícióba”. A főtitkár Erdődi Lajos lett (aki a BMT-ben is ezt a tisztséget látta el.) Testi-lelki jóbarátom, hűséges munkatársam volt és nagyon zavarba jött mellőzésem miatt, harcolt értem és már lemondással is fenyegetőzött, de kérésemre elkállt e lépés megtételétől. Ki volt Pálinkás Ernő? Akkor úgy láttuk, még szürke eminenciásnak sem nevezhető, jelentősnek sem mondható, református teológus, aki mögött még nem állott a közszerepléshez szükséges hírnév és megszerzett erkölcsi tőke. Miért kapta ezt a kitüntető megbízatást, az még a történelmi távlat fényében sem lett világos számomra. Talán szerepet játszott e választásnál az a köztudott tény, hogy a teológusok szónoklattant is tanultak, felkészültek a nyilvánosság előtti szereplésre, kívánt mondandójukat a szónoklat törvényei szerint értelmesen és hatáson tudták előadni – s ez Pálinkás Ernő esetében is fennállott.

Az ünnepség szervezésében semmi zavar sem volt – a meghívott előadók kivétel nélkül megjelentek s a Zeneakadémia nagytermét zsúfolásig megtöltötték Móricz rajongó hívei. Szabó Dezső értékes előadásban méltatta az ünnepelt író érdemeit és jelentőségét. A nagy magyar alkotók közé sorolta be, akinek életműve a magyar génusz örökértékű terméke. Meghajtás, elismerés és értékelés volt minden szava. Néha-néha belepillantott az asztalon előtte heverő papírba – talán szónoklatának vezérfonala volt – de előadása a rögtönzés üdeségét is magán viselte. Beszédében a magyar irodalom egységét emelte ki, arra az alapgondolatra építve, hogy az igazi tehetségek mind fajmagyarok voltak és a jövevények, a Herczeg Ferencek, a Pekár Gyulák csak kompromittálják a magyar irodalmat, amelyben nem lehet és nincs is helyük. Szavait – immár felállva – a következőképpen zárta emlékem szerint: „Zsiga! Írói nagyságod előtt meghajtom az össz- és örök magyarság zászlóját. Lelkes híveid nagy táborának üdvözlét adom át, amit az ember életében kaphat: az ifjúság elismerését és megbecsülését. Az ifjúság képviseli az Élet folytatását, s jobb jövő zálogát, eszményeink megvalósulását, a magyar Holnapot!” Széttarta kezeit, mellyel a tapsorkán beindulását jelezte és a nagy színész pózával hajtotta meg fejét. Zsiga bácsi a felette lévő páholy első sorából integetett feléje és a közönség felé. Arcán kigyulladt a ritkán érzett boldogság sugárzása. Az ünneplés mámorára nem volt időmérték. Pálinkás Ernő jelent meg ekkor a színen, jobb válláról bal csípőjére lobogó nemzeti színű ünnepi zászlóval s rövid köszöntő beszéd után bejelentette a műsorszámokat. Mennyi reménykedés, hit töltötte meg lelkünket akkor a jövőt illetően, azt nehéz lenne leírni. Úgy tűnt, miénk a holnap ígérete és a biztos győzelem.

Az ünnepséget követően – sajnos – egy jellemző incidensre is sor került. Szabó Dezső ugyanis nagy anyagi sikerre is számított s mikor az

elszámolásnál kiderült, hogy ez elmaradt, a Mester a bűnbaknak megtett Pálinkás Ernőre zúdította minden haragját.

Az ünnepséget követően sem szakadt meg a kapcsolat a BMT és Móricz Zsigmond között, de nagyszabású demonstrációra csak 1931-ben került sor, amikor Pekár Gyula minősíthetetlen támadást intézett a szlovenszkói útvjáról pozitíven nyilatkozó író ellen. Újra hitet kellett tennünk. Móricz mellett. Legjobb tudomásom szerint a BMT hívta össze az ellenzéki fiatalokat, kizárva a bajtársi egyesületek vezetőit. A Britannia különtermében megtartott összejövetelen a szónoklatot én tartottam s a következőket mondtam: „A nemzet mi vagyunk: a dolgozó középosztály, a parasztság és a munkásság képviselői. A bajtársi egyesületek legfeljebb osztályt képviselnek. Mi vagyunk az igazi hazafiak, mert mi a magyar nemzet nevében beszélhetünk. Nyugodjon meg Zsiga bácsi, nemcsak. Ady, hanem Móricz Zsigmond is örökké él az „ifjú szívekben”. Amíg ebben az országban lesz magyar nyelv és él magyar ember, addig az ő nagyságát és egyetemes emberi jelentőségét senki sem vonhatja kétségbe. Folytassa alkotó munkáját zavartalanul. A holnap, a jövő a miénk és annak örök vezére Móricz Zsigmond. Fogadja őszinte megbecsülésünk és hódolatunk kifejezését, melynél csak hűségünk és szeretetünk nagyobb. „Felálltam és a jelenlévők lelkes ünneplése közepette kezét szorítottam az íróval. Móricz pár szóval megköszönte az ünneplést: „Köszönöm fiúk, ezt az estét sohasem felejttem el”.

A demonstrációt követően Móricz egyszer azt javasolta, hogy legyen a Nyugat munkatársa – s bár életem legboldogabb pillanatainak egyike volt ez, anyagi helyzetem miatt nem vállalkozhattam életmód-váltásra, amit az ajánlat elfogadása megkívánt volna. Így elmaradt jelentkezésem a Nyugat tanulmányírói közé.

Utoljára 1942-ben találkoztam Móricz Zsigmonddal, éppen akkor, amikor a miniszterelnökség sajtófőnökétől jött, aki értésére adta: ha így folytatja írói tevékenységét, kénytelen lesz Móriczcal szemben „más eszközökhöz nyúlni”. Akkor még nem tudtam, hogy rövid búcsúzkodásunkat követően többé már nem találkozunk.

*

A magyar ifjúság Móricz Zsigmond ünnepe 25 éves írói jubileuma alkalmából (a magyar kir. zeneművészeti főiskola nagyszabású előadásában 1927. május 21-én este fél 9 órakor)

Műsor:

1. Kodály Zoltán:
1. Jelenti magát Jézus . . . 2. Lengyel László-játék
Előadja: Borus Endre tanár vezetése alatt a Wesselényi
utcai polgári iskola énekkara
2. Szabó Dezső bevezető előadása: A magyar irodalom egy-
sége és a magyar író helyzete
3. Székely népdalok Éneкли: Palló Imre, a m.kir. Operaház
tagja
Zongorán kíséri: Berg Ottó, a m. kir. Operaház karnagya
4. Kosztolányi Dezső előadása Móricz Zsigmondról
5. Bartók Béla: Régi táncnóták. Kodály Zoltán: Székely nóta
Előadja: Kósa György zongoraművész
6. Rudnai Gyula festőművész előadása: A magyar népkölté-
zet hatása a képzőművészetre

Szünet

7. Móricz Zsigmond: Tragédia
Előadja: Sugár Károly, a Nemzeti Színház tagja
8. Ady Endre: Levél-féle Móricz Zsigmondhoz
Előadja: Somló István, a Vígszínház tagja
9. Kodály Zoltán: Dalok. Éneкли: Medgyaszay Vilma
Zongorán kíséri: Kósa György zongoraművész
10. Móricz Zsigmond: A gyerek hazamegy
Előadja: Simonyi Mária
11. Üdvözlések
12. Himnusz

Közli: **FÁBIÁN DÁNIEL**